

Ігор Жерноклєєв

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ У КРАЇНАХ ПІВНІЧНОЇ ЄВРОПИ

У статті проаналізовано досвід національних систем вищої педагогічної освіти країн Північної Європи у частині диверсифікації підготовки майбутніх учителів технологій. Охарактеризовано нові запити північноєвропейського суспільства до сучасної технологічної освіти, пов'язані з потребою відповідності професійної освіти педагогів світовому рівню. Виявлено зовнішні та внутрішні чинники розвитку системи підготовки майбутніх учителів технологій у країнах Північної Європи які забезпечують перехід до багаторівневої педагогічної освіти, диверсифікацію та інноваційний характер професійної освіти педагогів.

Ключові слова: технологічна освіта, вчитель технологій, диверсифікація, підготовка учителів, освітні стандарти, інтеграція, принципи організації освіти.

Система освіти, як і будь-яка складова соціально-економічного життя суспільства, потребує постійного розвитку і вдосконалення. Тому для системи вищої педагогічної школи взагалі і підготовки майбутніх учителів технологій в Україні зокрема є надзвичайно актуальним виявлення, науковий аналіз і творче впровадження найкращого зарубіжного досвіду у вітчизняну освітню практику.

Згідно зі світовими освітніми стандартами і євроінтеграційними перспективами в Україні існує запит суспільства на системні зміни процесу підготовки педагогів загалом і майбутніх учителів технологій зокрема. Оскільки існуюча спрямованість системи освіти на переважне засвоєння системи знань, яка була традиційною і виправданою ще кілька десятиліть тому, вже не відповідає сучасному соціальному замовленню, яке вимагає виховання самостійних, ініціативних і відповідальних членів суспільства, здатних ефективно взаємодіяти у розв'язанні соціальних, виробничих та економічних завдань на що вказує стратегія інтеграції України до Європейського Союзу. Тому так важливо визначити зміст сучасної підготовки вчителів до вирішення завдань забезпечення якісної освіти для всіх учнів з урахуванням передового педагогічного досвіду як вітчизняного так і зарубіжного. Цілком очевидно, що в даному контексті необхідно встановити можливі напрями диверсифікації таких змін у професійній підготовці майбутніх учителів технологій у вищих педагогічних навчальних закладах України.

Аналіз літературних джерел з теми представлено дослідження

продемонстрував високий рівень інтересу широкого кола науковців, представників вітчизняної і зарубіжних систем освіти до вирішення теоретичних і практичних проблем розвитку педагогічної освіти. Диверсифікація у змісті підготовки майбутніх педагогів взагалі і вчителів технологій зокрема, як одного з сегментів освіти вищої педагогічної школи привернула увагу і знайшла своє відображення у науковому доробку представників вітчизняної наукової школи Н. В. Абашкіної, К. В. Корсака, Н. Г. Ничкало, Л. П. Пуховської, О. О. Романовського, А. А. Сбруєвої, В. К. Сидоренка, О. В. Сухомлинської та інших. Що стосується зарубіжних вчених-педагогів, зокрема північноєвропейських А. Аламакі, К. Борг, Т. Кананоя, Ю. Кантола, Л. Ліндстрем, А. Разінен, Г. Торбйорнсон та інші, у різний час вони визначали принципову необхідність процесів диверсифікації для розвитку і подальшої перебудови структури і змісту освіти майбутніх вчителів технологій.

Метою даної статті стало виявлення і висвітлення досвіду диверсифікації змісту підготовки майбутніх вчителів технологій у сучасній системі вищої педагогічної освіти у країнах Північної Європи.

У міжнародній практиці освіти професійна підготовка педагога оцінюється, насамперед, через оцінювання результатів, що демонструються учнями. Поняття результату, як відомо, напряму пов'язують із поняттям якості освіти. У цьому випадку спостерігається певна залежність і вплив на діючі моделі підготовки майбутніх учителів у північноєвропейському суспільстві, незалежно від національних особливостей, акцентів та переваг щодо тієї чи іншої складової в межах діючої структури. Тож, повертаючись до однієї з найголовніших цінностей – дитини, науковці стверджують, що еволюція знань, практичних умінь і суспільних уявлень про неї завжди впливала на зміну вимог до освіти і підготовки майбутнього вчителя [1]. Наприклад, у Швеції своє бачення регулярно погоджують впливові педагогічні асоціації: група нового виховання, кооператив сучасної школи, федерація вчителів тощо. Останнім часом до співробітництва в галузі демократизації освіти в країнах Північної Європи активно включається сфера підготовки педагогічних кадрів. Проблема рівності під час набуття освіти розглядається її представниками у тісному зв'язку з підготовкою майбутнього вчителя до формування знань і вмінь учнів. Принципового значення при цьому набуває розуміння суті рівного доступу до освіти як для кожного учня, так для вчителя. Саме тому, майбутній педагог повинен готуватися до забезпечення всіх учнів сучасною науково обґрунтованою базою знань і практичних умінь, постійно дбаючи водночас про якість власної професійної освіти. Від принципового вирішення цього питання не тільки вченими, а й усім суспільством, залежать сучасні орієнтири диверсифікації освіти майбутнього учителя технологій. Щодо самого поняття «диверсифікація», воно досить часто трактується як наявність різноманітних освітніх траєкторій,

забезпечених необмеженим варіантом освітніх програм з урахуванням індивідуальних можливостей, потреб і здібностей особистості вчителя. Процеси диверсифікації в європейському освітньому просторі знайшли своє відображення у галузі підготовки майбутніх учителів технологій у країнах Північної Європи. Поєднання двох орієнтацій – прийняття відмінностей і прагнення до спільності – становить одну з найхарактерніших особливостей північноєвропейського освітнього розвитку і прогресу на порозі нового тисячоліття [8].

У спеціальних дослідженнях загальноєвропейського спрямування, у матеріалах і рішеннях Ради Європи та Європейського Союзу розвивається ідея про те, що розвиток освіти, зокрема, педагогічної, в країнах Північної, Центральної та Східної Європи має багато спільного в утвердженні певних цінностей. Серед них базовими є: визнання прав людини, автономії особистості та її свободи; відповідальність; солідарність; прийняття різноманітності; активна толерантність тощо. Цьому сприяють активні процеси демократизації та інтеграції на Європейському континенті [4].

У процесі диференціації західноєвропейські педагоги керуються засадами, що мотивують майбутніх учителів технологій до активного вивчення теоретичного й практичного матеріалу. Серед них: принцип включення особистості у значиму діяльність, повагу й прийняття права людини шукати свій власний шлях самовираження, вміння розглядати та виправляти помилки в процесі, віра у власні сили і вміння з повагою сприймати думку інших, що становить основу співробітництва педагога й студента. Принципи гуманізму й цивілізаційний підхід, що забезпечують реалізацію розглянутого підходу, регулюють взаємодію та взаємини учасників педагогічного процесу. Перераховані вище принципи організації педагогічної підготовки студентів дозволяють інтегрувати процес теоретичної й практичної підготовки студентів з їхнім особистісним розвитком і професійним становленням [2].

Сьогодні визначення основного напрямку розвитку технологічної освіти у залежності від розвитку виробництва, впливає на реформування навчальних планів у країнах Скандинавії і включає ще одне важливе завдання: врахування особистісних якостей учня під час вибору і методів навчання й побудови планів і програм шкільної освіти. Здатність до такого співробітництва характеризує рівень соціального розвитку юного громадянина і майбутнього трудівника, його взаємин із суспільством і навколишнім середовищем [7].

У більшості розвинених північноєвропейських країн не припиняється пошук шляхів диверсифікації підготовки підростаючого покоління до майбутньої трудової діяльності. Розуміючи значення загальної трудової і професійної підготовки учнівської молоді та її загальної технологічної освіти для економічної стабільності суспільства, багато держав виділяють на їх розвиток значні кошти, а також намагаються створювати умови для

підтримки технологічної освіти школярів. Як приклад у зазначеному аспекті можна навести досвід країн Північної Європи, які є визнаними світовими лідерами у розвитку зазначеного сегмента освіти. Найбільш поширеними у поясненні високих освітніх досягнень цих країн, є наступні фактори: у кожній з них значення освіти вчасно було визнано однією із найважливіших суспільних цінностей і передумовою подальшого розвитку держави; учні довше навчаються разом, а їх розвиток здійснюється на принципах індивідуалізації; у всіх країнах Північної Європи прийнято сучасні національні освітні стандарти; школи отримують усі можливі види зовнішньої підтримки (державної і муніципальної), особлива роль надана підготовці педагогічних кадрів, підвищенню їх кваліфікації і допомоги в організації освітнього процесу.

Основу сучасної теоретичної і практичної підготовки скандинавських учителів технологій становлять науково обґрунтовані педагогічні підходи, концепції, які зумовлюють вибір принципів організації освітнього процесу, змісту, технологій професійної підготовки вчителів. При цьому методологічні основи організації північноєвропейської педагогічної освіти зберігають найкращі здобутки з різних етапів свого історичного розвитку. Окрім того, взаємозв'язок освітніх систем країн Північної Європи, який з другої половини двадцятого століття знаходиться у постійній інтеграції, і проявляється насамперед у розумінні і дотриманні основних принципів і підходів до організації процесу навчання. Кожна з незалежних країн Північної Європи окремо і всі вони разом у сфері освіти ставлять за мету сформувати вільну, творчу особистість, здатну бути корисною суспільству. Пріоритет формування особистості майбутніх учителів технологій зумовлює диференціацію змісту і організації педагогічного процесу, що дозволяє не тільки давати тому, хто навчається, теоретичну і практичну підготовку, але створювати необхідні умови для розвитку їх потенційних можливостей.

У таких умовах істотно змінюється роль учителя, і від трансляції знань і способів діяльності він має переходити до проектування індивідуального маршруту інтелектуального й особистісного розвитку кожного школяра, педагогічної підтримки просування школярів за власним шляхом в освітньому просторі. Загальний характер відносин педагога й студентів, майбутніх учителів у скандинавській системі підготовки вчителів технологій визначається, насамперед, демократичністю у стосунках і професіоналізмом, як принципом, що лежить в основі таких стосунків. Учень зі своїм внутрішнім світом, інтересами, потребами, здібностями, можливостями беззаперечно визнається головною цінністю всього суспільства [6].

Так, система педагогічної освіти у країнах Північної Європи функціонує відповідно до законів, урядових указів, навчальних планів і програм. У цих документах визначено цілі і завдання з усіх аспектів освіти.

Навчальна програма обов'язкової освіти починається з розділу, присвяченого основним цінностям і завданням школи. Професійна підготовка вчителів технологій, як самостійний феномен зі своїми специфічними особливостями базується на певній системі цінностей. Поняття викладання стосується не тільки змісту предмета, а ще й враховує відповідальність кожного вчителя, якщо вона виходить за межі предмета. Нова структура підготовки майбутніх учителів технологій у Королівстві демонструє диверсифікаційні можливості сучасного змісту в освіті педагогів через особливості спеціалізації і відповідне навчальне навантаження і має свій вираз у кредитних одиницях [3].

Слід зазначити, що відповідно до вимог системи підготовки педагогічних кадрів, всі вчителі обов'язкових шкіл мають пройти, окрім основної програми, і додатковий курс (тривалістю у половину семестру) з оволодіння спеціальними методиками навчання дітей із відхиленнями у фізичному та психічному розвитку.

І як результат такої диверсифікації – базове навчання посилює територіальну і соціальну рівноправність у північноєвропейському суспільстві. У процесі навчання враховуються індивідуальні особливості учнів і гарантується рівноправність статей. Школа має використати набуті навички і уміння для користування правами та дотримання обов'язків у повсякденному, трудовому і громадському житті [5].

Отже, можна говорити про особливі вимоги у країнах Північної Європи до диверсифікації підготовки майбутнього вчителя технологій. Вимоги ці ставить сучасне суспільство цих країн через завдання, спрямовані на досягнення нової якості освіти, що у свою чергу, визначається тим, наскільки здобуті знання, уміння і навички забезпечать випускникові школи успішну життєдіяльність у мінливих умовах сьогодення, а також майбутнього народу і держави. Яскравим підтвердженням успішності таких підходів є система освіти Фінляндії, яка постійно перебуває у центрі міжнародної уваги. Значною мірою це зумовлено відмінними результатами, які фінські школярі продемонстрували в рамках «Програми з міжнародного оцінювання освітніх досягнень учнів» (PISA), де, починаючи з 2000 року, є беззаперечними світовими лідерами.

Зростаюча диверсифікація загалом вважається позитивним явищем для систем вищої освіти як у середині кожної країни, так і в міжнародному контексті. Але вона стикається з проблемами недостатньої прозорості структур окремих країн і труднощами у взаємному визнанні кваліфікацій через велику кількість різних рівнів та варіацій загального змісту освіти та професійної підготовки. Вирішення цих проблем спонукає до використання диверсифікації як інструменту, який допомагає у пошуку компромісних рішень, які зможуть задовольнити всіх учасників освітнього процесу. У зв'язку із цим, особливу важливість набуває сформованість у майбутнього педагога набутих у вищому навчальному закладі професійних

компетенцій для диверсифікації власних підходів до «гармонізації» ціннісних орієнтацій, змісту, форм та методів освіти. Досвід країн Північної Європи наочно демонструє той факт, що диверсифікація у змісті підготовки майбутніх вчителів технологій спрямована на формування певних цінностей, інтеграцію в систему соціальних вимог може істотно впливати на передачу молодому поколінню культури, знань і практичного досвіду, нагромадженого попередніми поколіннями на демократизацію суспільства, посилення його відкритості.

На сьогоднішній день у країнах Північної Європи на основі диверсифікації шляхів і змісту педагогічної освіти реалізовано загальний підхід до модернізації професійної підготовки вчителів технологій. З Враховуючи загальноєвропейські інтеграційні процеси та зміни у вищій педагогічній школі України слід вважати доцільним і перспективним продовження подальших досліджень у напрямі практичного використання зарубіжного досвіду диверсифікації педагогічної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кларин М. В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках / М. В. Кларин. – М. : Арена, 1994. – 221 с.
2. Пуховська Л. П. Сучасні зарубіжні підходи, ідеї і концепції неперервної освіти / Л. П. Пуховська // Неперервна професійна освіта : теорія і практика : зб. наук. праць / за ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало. – К., 2001. – Ч. 2. – С. 265–267.
3. Borg K. What is slojd / K. Borg // Tradition in transition. – 2006. – № 2–3. – Р. 34–36.
4. The Professional Education of Teachers: A Humanistik Approach to Teachers Education Programme / A. Combs, R. Blume, A. Newman, H. Wass // Theory and Practice. – Boston, MA : Allen& Bacon, 1974. – Р. 124–131.
5. Education Policy Analysis (Education and Skills). – Paris : OECD, 2001. – 150 p.
6. Standards for the award of qualified Teacher Status. – Tromso, 2003. – 58 p.
7. Zhernoklieiev I. The contents forming concepts of educational branch called «Technology» / I. Zhernoklieiev, V. Sidorenko, V. Iurzhenko // XIX. Didmatech. Technika – Informatyka – Edukacja. Uniwersytet Rzeszowski. – 2005. – Р. 60–71.
8. Толочик А. І. Сучасні тенденції підготовки вчителів у Великобританії [Електронний ресурс] / А. І. Толочик. – Режим доступу : http://mdu.edu.ua/spaw2/uploads/files/31_2.pdf